

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE “AŞK” BAŞKADIR

Gamze DEMİREL¹

ÖZET

Klasik Türk şiiri, evrensel güzeli, estetik, mükemmel ve ideal olanı, aşk uyandırıcı, anlatma kaygısı taşır. Sevgili de; ideal ve evrensel güzelin ve güzelliğin timsalidir. Sevgili; incedir, zariftir, servi boylu, keman kaşlı, ahu gözlü, hoş bakışlıdır. Ağzı ve dudakları yok denecek kadar küçük ve kusursuz, beli kıl kadar incedir. Onun, bütün fiziksel özellikleri, özellikle de yüzü ve yüzüne ait unsurları, kusursuz güzelliğin ve estetiğin simgesi olarak değerlendirilmiştir ve bunların her biri ilahi olanla ilişkilendirilerek, her birine ayrı bir kutsiyet atfedilmiştir. Bu yüzden, klasik Türk şairi, insanların doğada ya da insanda göremediği mükemmelliklere işaret ederek, kaynağını sonsuz ve sınırsız olan ilahi güçten aldığı için, güzeli ve güzelliği, sürekli övmüş, yüceltilmiş; sevgiliyi, “güzel”; hatta “en güzel” olarak işlemiş; böylece sadece insana değil, doğaya, kâinata ve yaratılışa, aşk beslememizi ve bir farkındalık oluşturmamızı sağlar. Bir sanat eserinin güzelliği; insanın şuuru kesretten uzaklaştırması, ifade edilmek istenen şeyin hakikatini insana hatırlatması, insanı hakikat konusunda bilgilendirmesi ile orantılıdır. Gerek hakiki bir sanatta, gerek hakiki bir edebiyatta ulaşılması hedeflenen asıl şey; güzelden ve güzel olan her şeyden hareketle ebedi olanı yakalamaktır. İşte bunun içindir ki Klasik Türk şiirinde anlatılan aşk başkadır, başka bir tadı ve anlamı vardır.

Anahtar Kavramlar: Klasik Türk şiiri, aşk, güzel, güzellik, estetik

“LOVE” IS DIFFERENT IN

ABSTRACT

Classical Turkish poetry aims to highlight universal beauty, what is aesthetic, perfect and ideal, and the one that arises love. The beloved one is the symbol of what is ideally and universally beautiful, and glamour. She is delicate, elegant, tall, has arched eyebrows and gazelle eyes, and a nice look. Her mouth and lips are perfect and too small to be noticed, and her waist is as thin as a hair. Her physical appearance, especially her face and facial features, are considered as the symbol of perfect beauty and aesthetic, and each one of them is attributed to divine one. Therefore, Classical Turkish poets always praised the beautiful one and beauty that originate from the infinite and limitless divine power by pointing out the perfection that humans cannot see in nature and in other people. In addition, it portrayed the beloved one as “beautiful” and even the “the most beautiful” thus helping us to build awareness and feel love for not only humans but also for nature, universe and creation itself. The beauty of an artwork is proportional to its potential to take humans’ minds away from illusion and abundance, to remind humans of the reality of what is desired to be implied, and to enlighten them about the same reality. The main purpose of true art and true literature is to achieve eternity through beauty and everything that is beautiful. Therefore, the love described in the poetry of Classical Turkish Poetry was different, and had a different taste and meaning.

Keywords: Classical Turkish poetry, love, beauty, aesthetics

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hafgam@gmail.com

GİRİŞ

Allah, her şeyi insanlar için ve onların mükemmelleşmeleri uğruna, "Güzel" yaratmış ve şekillendirmiştir. Yaratılmışlar arasında, "Güzel"e dâhil olmayan hiçbir şey yoktur. Bütün yaratılmışların hakikatleri gibi, dünyevi güzellerin ve güzelliklerin hepsinin kaynağı da ilahidir. Zira güzellik Allah'ın isimlerinden (Cemal) birisidir. Değişmeyen Mutlak Güzel olan Allah'ın, yaratılan bütün güzelliklerin örneği, etkin ve nihai sebebi olduğu ve eşyaya yansıyan bütün güzelliklerin O'ndan kaynaklandığı düşünüldüğünde, güzelliğin yüzyıllarca insanoğlunun dikkatini çekmesi, insanın güzel olan her şeye ilgi duyması ve bütün hayatı boyunca, yitirdiği ve ayrı düştüğü İlahi Güzel'i ve güzelliği araması son derece doğaldır.

Klasik Türk Şiirinde Aşk, Güzel ve Güzellik

Kâinata yaratılan ve ahenk içerisinde olan her şeyin, yaratılışının ve devamının, temel sebebi olan aşk, bütün dünya edebiyatlarında olduğu gibi, Klasik Türk edebiyatının da en vazgeçilmez temalarından biri olmuştur. Doğal güzeli, kendi hayal dünyasında mükemmele dönüştürerek ele alan Klasik Türk şiirinde "sevgili"; serviye benzeyen boyu, gül gibi kokan teri, yok denecek kadar küçük ve kusursuz olan ağzı ve dudakları, kıl kadar ince olan beli, ahu gözü, hoş bakışıyla, bazen kible gibi düşünülen kaşı ve Mushaf'a benzetilen yüzü ve yüzüne ait bütün güzellik unsurları ile birlikte, kaynağını sonsuz ve sınırsız olan İlahi Güç'ten alan güzelliğin ve estetiğin, hoşya gidenin, beğenilenin, kusursuz ve mükemmel olanın bir nesnede vücut bulmuş en son ve en kusursuz simgesi olarak, büyük bir hassasiyetle işlenmiş, övülmüş ve yüceltilmiştir.

Klasik Türk edebiyatının en önemli şairlerinden biri olan Fuzuli, aşağıdaki beyitte, bir mektep çocuğu gibi olan âşıklara, aşk mektebinde sevgilinin okutulup öğretildiği ve put kadar güzel olan sevgililerin her birinin Hakk'ın güzellik Mushaf'ının bir âyeti olduğunu, O'ndan izler taşıdığını söyleyerek sevgiliye atfedilen kutsiyete dikkati çekmiştir:

Her sanem Mushaf'ı hüsn-i Haka bir ayetdür

Mektep-i 'aşkda her dil ana bir tıfl-ı sebak (Fuzûlî D., G. 150, b. 4) (Akyüz vd., 2000: 203)

Yine Fuzuli, aşağıdaki ilk beyitte, "ey felek bu eziyet yeter, ağlayan inleyen ben âşığı, ay gibi parlak güzelliği ile gönlümü ve gözümü aydınlatan o servi yürüyüşlü sevgiliye artık kavuştur" derken; güzelin boyunun ve ay gibi parlak olan yüzünün kusursuzluğuna vurgu yaparken, ikinci beyitte ise, "her saat, sevgilinin kaşının büklümüne secde etsem şaşırmanın; çünkü âşıklar için kible ile sevgilinin kaşının büklümü arasında bir fark yoktur" diyerek, yine sevgilinin güzelliğine yüklenen kutsiyete son derece güzel bir örnek vermektedir:

Yeter ey felek bu cefâ yetür men-i zâra serv- i revânımı

Meh- i tal'atiyle münevver et dil ü dîde- i nigerânımı (Fuzûlî D., G. 262, b. 1) (Akyüz vd., 2000: 258)

Ol ham-ı ebrûa kılsam secde her sâ 'at n'ola

Kible ile ol ham-ı ebrû berâberdür mana (Fuzûlî D., G. 14, b. 2) (Akyüz vd., 2000: 137)

Klasik Türk şiirinde, sevgilinin güzelliği, diğer bütün yaratılmışlardan üstün tutulmaktadır; hatta sevgili, öylesine güzeldir ki, Fuzuli aşağıdaki beyitte, doğal bir tabiat olayı olan güneşin batıp akşam vaktinin girişini; felek, sanki benim aya benzeyen sevgilimin yüzünü görünce, onun güzelliği karşısında güneşi yere çalmıştır diyerek, sevgilinin yüzünün güzelliğini, tabiat unsurları arasında en değerlisi ve gezegenlerin sultanı olan güneşten bile üstün tutmuş, dolayısıyla insan güzelliğinin, yaratılmışlar arasındaki tartışmasız üstünlüğünü dile getirmiştir:

Pertev-i horşîd sanman yerde kim devr-i felek

Yere urmuş âfitâbın mâh-ı tâbânım görüp (Fuzûlî D., G. 36, b. 5) (Akyüz vd., 2000: 148)

Ancak, Klasik Türk şiirinde, güzellikten payını alan sadece sevgili değildir; âşık da güzellikten payını almaktadır. Âşık, ona, İlahi Hakikat'leri hatırlatarak gönlünde heyecan ve aşk uyandıran ve bunu hiç bir çıkar gözetmeksizin yapan sevgiliyi; hiçbir maddi bir çıkar gözetmeden, bir karşılık beklemeden, sorgusuz sualsiz bir şekilde, tam bir teslimiyetle, kadere rıza göstererek, sabırla ve ümitle bekleyerek sever ve bu beklentisiz gayreti, âşığın ruhunu ve gönlünü güzelleştirir, makamını yüceltir.

Klasik Türk şiirinde âşık; Mutlak Ru'un ve İrade'nin kendisini dışa vurduğu, Hakikat bilgisinin ve Hakikat aklının, nesnelere ve evrendeki yansıması olan, Sonsuz'un, sonluda kendini gösterdiği bir başka mükemmel ve kutsal (güzel, sevgili, sevilen)" olanda İlahi Hakikat'i idrak eder. Bu "Güzel" in bilgisiyle donatılmış olarak, yüksek bir anlayış, algı ve sezgi gücüyle yaratılmış olan ve bu "Güzel" in ve "Güzellik" in karşısında idraki daha da açılan, bilinci ve farkındalığı gelişen âşık, kendi algısı, kavrayışı ve bilgisi (miktârınca) ölçüsünde kendini ve varoluşu sorgulamaya ve ondaki aşk (Hakikat) bilgisini ortaya çıkararak, kendisinin mutlak hedefe ulaşmasını sağlayacak bir farkındalık geliştiren bu en güzel, en ideal ve en kusursuz olan güzele yine kendi bilgisi ve algısı düzeyinde bir takım anlamlar yükler.

Her kimün âlemde mikdârıncadır tab'inde meyl

Men leb-i cânânumu Hızr Ab-ı Hayvânın sever (Fuzûlî D., G. 83, b. 2) (Akyüz vd., 2000: 171)

Klasik Türk şiirinde aşk, daha çok, bir kemale ulaşma arzusu olarak işlenir. İnsanın, Hakikat sırlarına vakıf olabilmesi ve onları çözebilmesi akılla değil, aşkla mümkündür. Hedef; bedene değil öze, içe ve ruha yönelmek; böylece kendini tanımak ve kendini tanıdıkça da Rabb'ine yaklaşabilmektir. Bu yüzden, Klasik Türk şiirinde, güzellik ve aşk, sıradan bir kavram olmanın ötesinde, "Hakikat" ile olan ilişkisi bakımından işlenmekte, insana Hakikat'ten izler sunan bir mefhum olarak ele alınmakta, Allah'ı bilmenin ve tanınmanın da, insanın yaratılışının temelini oluşturan gerçek aşk ile mümkün olacağından bahsedilmekte, gerçek aşk dışındaki her şey gereksiz birer teferruat gibi kabul edilmektedir. Fuzuli ise, aşağıdaki beyitte, bu dünyada tek gerçek şeyin aşk olduğuna, aşk dışındaki (ilim de dahil) her şeyin, sadece bir dedikodudan ibaret olduğuna dikkati çekmektedir:

Aşk imiş her ne var âlemde

İlm bir kıyl u kâl imiş ancak (Fuzûlî D., Mukattaat 19, b.2) (Akyüz vd., 2000: 306)

Fuzuli, yine bir başka beyitte de; insana bahşedilen hayatın, yani canın ona sevgiliyi tanımak, bilmek ve onu sevebilmek için verilen bir vasıta olduğunu, asıl olanın ruh olduğunu, bu yüzden, asıl gayenin maddeyi değil manayı öne çıkarmak ve gerçek öze ulaşmak olduğunu söyler. Sevgiliyi, kendi nefsi ve arzusu için sevenin, aslında sevgiliyi değil kendi canını, yani maddeyi sevdiğini, oysa sevgiliye ulaşabilmek için maddeyi ortadan kaldırarak manaya ulaşmak gerektiğini, zira o bedeninin de sahibinin Yüce Yaratan olduğunu dile getirmektedir:

Cânı kim cânânı için sevse cânânın sever

Cânı için kim ki cânânın sever cânın sever (Fuzûlî D., G. 74, b. 1) (Akyüz vd., 2000: 171)

Fuzuli, bir başka beyitte de "cânı cânân dilemiş, vermemek olmaz ey dil; zirâ o ne senindir ne benim" derken, O'ndan gelen her şeyin, bedeninin de ruhun da, bir gün mutlak surette yine O'na döneceğini, bu yüzden canı onun yolunda feda etmekten korkmamak gerektiğini hatırlatmaktadır:

Cânı cânân dilemiş vermemek olmaz ey dil

Ne nizâ eyleyelim ol ne senindir ne benim (Fuzûlî D., G. 204, b. 2) (Akyüz vd. 2000: 199)

Âşık, onunla sevgilinin kavuşmasının önündeki en büyük engel olan ve onu gerçek amacından saptıran canının (beden, nefis, benlik) kendisinin başındaki en büyük bela olduğunu ve ancak onları (madde) aradan çıkarırsa, nefsinin esiri olmadan, Gerçek'e, İlahi Hakikat'e ulaşabileceğini, Gerçek Dost'un yüzünü görmek için, dünyayı ve maddeyi terk etmek ve bu canı aşk yolunda feda etmek gerektiğini söyler. Yaratıcının bize verdiği canı, aşk uğrunda feda etmedikçe, o canın da bir değerinin olmayacağını, sevgili uğrunda canı feda etmenin esas olduğunu söyleyerek, aslında canın bile aşk ile değer kazandığını; bedeni, maddeyi terk etmek, dünyevi arzuların vazgeçmek gerektiğini anlatmaktadır. Aşk bu açıdan değerlendirmeyenler için aşk; bir benlik kavgasından, bir gönül belasından başka bir şey ifade etmez. Oysa insan, kendisinin hakikate ulaşmasını engelleyen benliğini ve nefisini kontrol altına almalı, onları terbiye etmelidir. Nitekim, kendini aşkta kaybedip, tekrar aşk ile bulan için, ne can, ne arzu, ne güzel ne çirkin, ne erkek ne kadın, ne de başka bir şeyin bir anlamı kalır; onun için tek gerçek; "aşk" tır. Âşık; benliğini, canını, yani maddeyi aradan çıkarabildiği ölçüde, gerçek aşka ulaşabilecektir:

Ârzû-yi vasl-ı cânân cânâ âfettir gönül

Yâ ta'allûk cânân üz yâ vasl-ı cânândan tama' (Fuzûlî D., G. 143, b. 2) (Akyüz vd. 2000: 199)

Hicâb-ı vuslat-ı yâr anladum vücûdumı Yahyâ

Ne hâlet idecegüm bilmem ol hicâba düşelden (Şeyhülislâm Yahyâ, G.283, b. 5) (Kavruk 2001: 307)

Fuzuli, aşağıdaki beyitte ise, "ey can, ben seni sevgili sanıyorum (bu yüzden senin istek ve arzularına meylediyorum); sen, benimle gerçek sevgili (Hakikat) arasında engel olmaktan vazgeç, aradan çık" derken, yine beden (insanın kendisi), Hakikat'e ulaşma noktasında, sevenle sevilen arasındaki en büyük engel olduğunu ve onun aradan çıkmasının şart olduğunu anlatmaktadır:

Seni cânân sanırım çık bedenimden ey cân

Ben ü cânânın arasında çok olma hâ'il (Fuzûlî D., G. 175, b. 8) (Akyüz vd. 2000: 215)

Nadiren farklı örneklere rastlansa da, istisnaların genel kaideleri bozmayacağı gerçeğinden hareketle, Klasik Türk şiiri; Mutlak'ı, Kutsal'ı ve Hakikat'i; aşk, güzel, güzellik ve sevgili vasıtasıyla anlatmayı hedeflerken, aynı özden ve cevherden yaratılmış olan insanın hakikatini, kadın ya da erkek diye ayırmadan, erkeğe; âşık, kadına; sevgili rolü (ya da tam tersini) vermeden, ona belirgin bir cinsiyet giydirmeden, bütün yaratılmışları (kadın,

erkek, tabiat gibi), insanı kemale ulaştıracak olan, birbirini güzelleştiren güzellik, estetik, ilahi, evrensel, kusursuz, ideal ve mükemmel yönlerinden hareketle anlatmayı hedefler. Bu yüzden, Klasik Türk şiirinde; övülenin, sevilenin, bir kadın mı yoksa bir erkek mi, hatta dahası bir hayal mi ya da gerçek mi olduğunu ayırt etmek oldukça güçtür; ortada belirgin bir biçimde ve gerçek anlamda ne erkek ne kadın, ne güzel ne çirkin vardır, ne âşık sevgiliden farklıdır ne de sevgili âşıktan farklıdır. Zirâ, insanın hakikati de ne erkektir, ne de dişidir, beden ve ruhtan ibaret olan insanın hakikatini bedeni değil, ruhu oluşturur. İlahi Hakikatin yarattığı her şey, O'ndan izler taşıdığı için, önemli ve güzeldir, güzel olan her şey ise, anlamlı ve değerlidir. Klasik Türk şiirinde, güzellik, genellikle ruhun ve bedenin, için ve dışın birlikte, bir bütün olarak ele alındığı bir kavram olarak kullanılmıştır. O yüzden, sevgilinin belirli bir cinsiyeti yoktur, madde öne çıkmaz, önemli olan ruhtur. Zaten gerek hakiki bir sanatta, gerek hakiki bir edebiyatta ulaşılması hedeflenen asıl şey; güzelden ve güzel olan her şeyden hareketle, Ebedî Olan'a ulaşmak olmalıdır. Ruh ve bedenin bir bileşkesi olması dolayısıyla "insan", kâinattaki en güzel olandır, İlahi Hakikat'in bu dünyadaki en kusursuz yansımasıdır. Klasik Türk şiiri, insan ve tabiat güzelliğinden, yani genel anlamda güzel olan her şeyden ve herkesten hareketle, batıl sevgiyi hak sevgiden ayırarak, Mutlak Hakikat'i anlatmayı amaçlar. Dolayısıyla da, güzeli ve güzele konu olan her şeyi, her nesneyi, bir maddeden, bir objeden ziyade, ilahi, evrensel ve insani kabuller doğrultusunda tasvir eder. Klasik Türk şiirinde işlenen sevgili; ideal ve evrensel güzelin ve güzelliğin timsalidir.

Klasik Türk şiirinin önemli temsilcilerinden olan Şeyh Galip, aşağıdaki beyitte, "sen kendine hoş gözle bak, çünkü sen insansın ve âlemin özü, kâinatta yaratılmış olanların hepsinin göz bebeğisin diyerek, sadece kadının ya da sadece erkeğin değil, insanın tabiatındaki her şeyden daha üstün olduğunu ve dolayısıyla da, Klasik Türk edebiyatı şairinin, genel olarak insana bakış açısını, veciz bir şekilde özetlemektedir:

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen (Şeyh Galip D., Tercî-i Bend 10) (Kalkışım, 1994: 180)

SONUÇ

Güçlü bir bilgi birikiminin, büyük bir geleneğin ve kültürün içerisinde şekillenen, Klasik Türk şiiri metinlerine derin bir şekilde nüfuz ettiğimizde, metinlerin, hayatın sadece dünyaya bakan yönüyle ilgilenmediğini, derin bir bilgi birikiminin, inanç ve teslimiyetin ışığında, insanın özünü, ilksel birliği, yaratılışı ve varoluşu, İlahi Olan’ı anlatma amacıyla olduğunu ve bunu da yine güzel, estetik, mükemmel, ideal olan ve aşk uyandıran bir başka güzelle (sevgili) yapmaya çalıştığını görürüz.

Klasik Türk edebiyatında şair, İlahi İlham’ın etkisindeki duygularını, sanatı vasıtasıyla ifade ederek, tabiatla ya da insanda var olan ve sıradan insanların, bazen algılayabildiği bazen de algılayamadığı, pek çok gerçekle ilgili bir farkındalık geliştirerek, Hakikat’i duyumsamamızı, güzel olana karşı aşk beslememizi sağlar.

Klasik Türk şiirinde, estetik değerlerin en başında “Güzellik” gelir ve her sanat eseri gibi Klasik Türk şiiri de, güzellik ideasından pay aldığı için, güzel ve değerlidir. Klasik Türk edebiyatı şairi, güzelden yola çıkıp, Hakiki bilgiyi, eserinin üzerine aktararak, onu Hakiki’ye yakın bir şekle sokmayı ve bunun neticesinde elde ettiği kazanmalarını daha işlevsel ve faydalı bir hâle dönüştürebilecek kapasiteye sahip, gerçek bir sanatçıdır.

Kutsal’ı ve Hakikat’i amaçlayan her türden faaliyet, araç olarak neyi kullanırsa kullansın, insanı kâinatın yaratılışının yegane amacı olan Bir’e ve dolayısıyla kurtuluşa götürür. Klasik Türk edebiyatı şairi, çizdiği sevgili portresinde, onun cinsiyetinden ziyade, insanlık boyutuyla ilgilenir. İnsanın gönlü ve gözü, etrafındaki güzellik nurunu göremeyecek kadar kirlenmiş olsa da, güzeli ve güzellikleri, okuyucusuna hiçbir fark hiçbir fark gözetmeksizin anlatır. Onlara, İlahi Hakikat’in nuruna erişebilenin yolunu açmayı amaçlar; insanın düşüncelerinde ve hatta hayallerinde bile canlandırmakta zorlandığı bu muhteşem düzeni, kendi benliğinin tüm sınırlarından kurtararak, bütün insanlığın dikkatine sunar. Böylece bilgiyi kutsallaştırarak, insanın, görünenden ziyade, görünenin arkasındakine ulaşmasını, maddeyi terk edip yaratılışın gerçek amacını ve kim olduğunu fark etmesini, tarifi mümkün olmayan manevi bir gücü ve özgürlüğü yani ebediyeti ve kurtuluşu kazanmasını amaçlar. Kutsal bilgiyi, en kusursuz ve ideal olan insan güzelliğinden hareketle anlatmak, onu değersizleştirmek anlamına gelmez, tam tersine aşka, sevgiye, güzele daha büyük bir anlam ve değer katar.

Klasik Türk şairi, kadın erkek, güzel çirkin vb. den ziyade, Kutsal’ın bilgisi vasıtasıyla, insanın tüm varlığıyla bu dünyada, “Yokluk (Fena)” hâlini tecrübe ederek, varlığını tümünden İlahi ve Kutsal Olan’a teslim etmesi ve bunun için de, Hakikat’le arasındaki ayrılık perdesini kaldırması gerekliliğiyle daha yakından ilgilenir. Böylece hem dünyaya hem de dünyadaki bütün güzellere ve güzelliklere, âşıka ve sevgiliye, dolayısıyla insana, kutsal bir anlam, aşka ve sevgiye ise tefekkürü bir nitelik kazandırır.

İnsan, beşer iken, Mutlak Gerçek’le birleşemez, bunu ancak ruhi bir yükselişle başarabilir. Bunu ancak; yaratılmış olan her şeyde İlahi Olan’dan izler görebilecek bir marifete ulaştığında, kalp gözü ve idraki açıldığında başarabilecektir. İnsan, bu marifetle donatılmış olarak yaratılmıştır; sadece bunu ortaya çıkaracak bir şeye, bir “hatırlatıcı” ya ihtiyaç duyar. Klasik Türk şairi, “İlahi Hakikat” i, tabiatdaki unsurlar vasıtasıyla ve en fazla da, kâinatın en değerlisi olan insan gerçeğinden hareketle yapmayı hedefler. Öyle bir an gelir ki, şair, eserinde bahsi

geçen bütün maddi unsurları, okuyucunun dünyasında eşitlemeyi başararak onlara manevi bir anlam kazandırır ve işte o an, sanatının en göz kamaştırıcı olduğu, zirveye ulaştığı andır ve işte bunun içindir ki, "Klasik Türk Şiirinde Aşk Başkadır"; başka bir tatta, başka bir lezzettedir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Kenan, S. Beken, S. Yüksel, M. Cunbur (2000). *Fuzulî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Kalkışım, Muhsin (1994). *Şeyh Galip Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Kavruk, Hasan (2001). *Şeyhülislam Yahya Dîvânı*. Ankara: MEB Yayınları.

